

APUNTS SOBRE
LES FAÇANES
DE LES BOTIGUES
DE TÀRREGA

Per Antoni Serés i Aguilar

17

DESCOBERTES I BONES INTENCIONS

Després d'un bon grapat d'anys de passar-hi mil i una vegades pel davant, "pinyo fixo" i amb el cap sintonitzant altres freqüències, no fa molt vaig adonar-me que en un pilar dels porxos del carrer del Carme encara s'hi poden entreveure les restes d'un policromat rètol comercial. Tot i que pictòricament no es tracti d'una peça de gran vàlua, el seu testimoni m'és útil per argumentar l'evolució estètica del comerç local, conjuntament amb altres elements decoratius que hi ha o hi havia escampats arreu del municipi. Sense pretendre que el present treball sigui un estudi de criteri rigorós, aquest vol convidar el lector a donar una volta per les places i carrers de Tàrraga i copsar, amb ulls curiosos, els distints recursos estilístics emprats com a reclam a les façanes de les botigues de la ciutat.

Pilar amb restes policromes al carrer del Carme

PROCÉS EVOLUTIU

Antigament, la necessitat i el desig d'intercanvi de productes es feien palesos a les fires i als mercats. Era en aquestes periòdiques concentracions on la gent ensenyava i venia la seva mercaderia i, alhora, veia i podia comprar la dels altres. Encara avui a les principals places i carrers de la ciutat bon nombre de veïns i comarcans continuen operant de forma similar com ho feien avantpassats nostres. Naturalment però, ha plogut molt des d'aquells dies en què l'espai escènic l'omplien majoritàriament cavalls i carruatges que carregats de cereals eren el centre d'una, llavors, societat agrària.

A poc a poc i a l'entorn de les primitives parades ambulants un nou fenomen anava prenent forma: els tallers artesanals. I fou a partir d'aquests tallers quan el comerç inicià una clara transformació. Les transaccions comercials que fins al moment es realitzaven a peu de carrer s'introduïren també en una nova dimensió: els espais tancats. Els artesans, que solien agrupar-se per gremis i carrers, desenvolupaven les seves activitats sense cuidar l'estètica dels seus centres. Però la necessitat de di-

ferenciar-se dels establiments veïns provocà que portes enfora s'hi exhibissin productes amb la intenció de realçar les seves creacions. Progressivament anagrames i altres símbols començaren a florir a les façanes fins apropar-nos cap a una societat industrial en què la competència econòmica se serví dels rètols i aparadors com a eines de promoció.

REESTRUCTURACIONS

La lenta caiguda de la institució gremial donà pas a noves fórmules mercantils. Així, en el segle XIX, les activitats industrials i de serveis passaren a primera línia. Fruit d'això, en aquest període sorgiren les tendes especialitzades i, a més, nasqué el concepte de botiga, la qual cosa descompongué l'espai en dues zones: l'obrador o rebotiga i la botiga. Per tant, a partir d'aquesta raonada reestructuració s'accentuà l'oferta del gènere i, d'altra banda, elements com els taulells, prestatges i vitrines assoliren una remarcada importància. Espiritualment, l'aparició dels aparadors prolongà la botiga fins al carrer. D'ençà d'aquest moment l'exposició dels objectes ajudà a incrementar el nivell de vendes.

CORRENTS ARTÍSTICS

Sempre que un nou establiment veu la llum hom intenta adequar-lo a les tendències estilístiques del moment. Amb aquest plantejament els botiguers ens demostren la seva adaptació als criteris de modernitat que la societat marca. És amb la perspectiva del temps quan podem etiquetar amb precisió els locals comercials en funció dels cànons que hi són representats. Corrents com el modernisme, el classicisme i el racionalisme han enriquit amb el seu tarannà la imatge de la ciutat.

Guiats per tècnics i mestres anònims, materials com ferro, fusta, vidre i màrbres han contribuït a enriquir l'art estètic de les botigues. Avui en dia encara es conserven antics comerços que realcen amb la seva presència el patrimoni artístic.

Carrer del Carme

TANCAMENTS I APARADORS

Les portes han actuat sempre com a frontera entre botigues i carrers. Els comerços, però, subtilment han multiplicat les possibilitats dels tancaments i n'han espremut el màxim de suc. Diversos tipus de porticons abatibles, corredissos i mòbils foren els primers sistemes de tancament de fusta. Posteriorment, les reixes metàl·liques també s'introduïren en aquest camp.

Obertes les portes de l'establiment de bat a bat, els aparadors actuen com a expositors dels productes que es poden comprar a l'interior. Les botigues de queviures han estat des de sempre un dels col·lectius punters a l'hora de servir-se dels aparadors com a recurs. Tot i que a Tàrrrega no en queden exemples, els "colmados" omplien els aparadors de gom a gom carregats d'ofertes amb el propòsit d'atreure el màxim de clients. Amb l'ajut de punts de llum i rètols els mostradors augmenten el seu rendiment.

RÈTOLS

A partir d'una acurada descripció, en el llibre *Façanes de botigues de Palma*, Jaume Gual analitza les solucions per a retolar i decorar els suports publicitaris. La present classificació parteix d'aquest estudi; ara bé, està adaptada a exemples que ens són familiars.

Carrer Santa Anna

Pintura sobre mur

A primer cop d'ull sembla el mètode més simple per anunciar l'existència d'un comerç. Pintada sense un suport previ, acostuma a informar sobre el nom de la botiga i/o el producte. És important destacar l'adequació de les lletres a les reduïdes dimensions d'espai.

Carrer Urgell

Carrer Sant Pelegrí

Pintura sobre fusta

Generalment la dimensió de la fusta té les mateixes acotacions que el dintell i serveix per a donar a conèixer l'existència d'una tenda.

Carrer Major

Lletres amb relleu sobre fusta

Gràcies al relleu ressalta la tipografia del rètol.

El cos tridimensional

El rètol destaca del mur perquè va separat del seu cos tridimensional.

Carrer del Carme

Carrer Major

Vidre pintat

A partir del desenvolupament dels mostradors, el vidre pintat és una tècnica més que s'utilitza com a possibilitat de suport.

Rètol vertical

Els rètols de bandera amplien en una altra dimensió el radi de reclam de la botiga. Les possibilitats de suport i composició, a l'igual que en els anteriors estils, poden ser infinites. Les fotografies en són exemples representatius.

Carrer del Carme

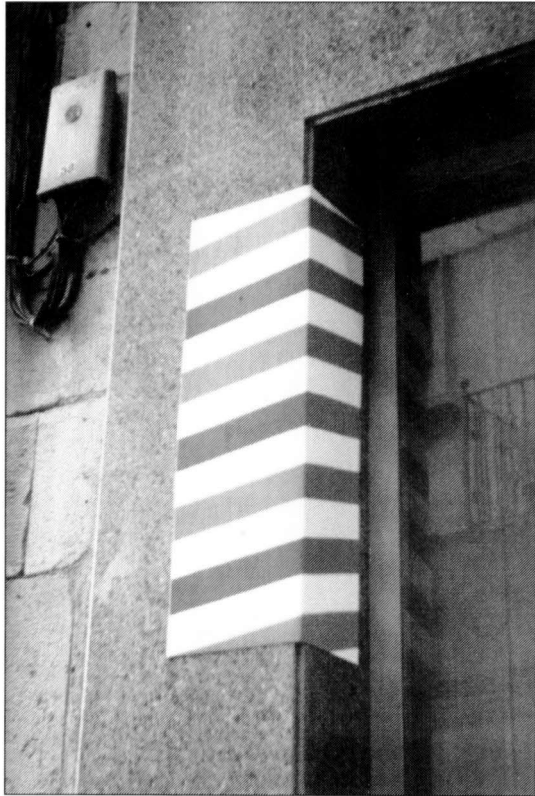

Plaça Major

ICONOGRAFIES

La informació publicitària se sol valer de dos tipus de registres: el visual i el verbal, que en la majoria dels casos s'interelacionen i es donen suport mutu. Però en comptades excepcions han arribat signes visuals fins als nostres dies que de forma simple i directa s'hagin institucionalitzat. Els exemples iconogràfics més populars són: les barres policromes de les barberies i dels tallers mecànics, les creus de les farmàcies i les ulleres dels centres òptics.

Carrer Agoders

Plaça Major

En una altra branca, la publicitat es nodreix exclusivament del registre verbal. En aquest grup les possibilitats gràfiques són variades. L'elecció del tipus de lletra i dimensió són summament importants per a especificar els nivells de significació.

TESTIMONIS D'ALTRES TEMPS

Gràcies als retrats podem recuperar del bagul diferents mostres de comerços locals ja esborrats del mapa. Les instantànies són obertes a múltiples interpretacions, essent per damunt de tot testimonis d'altres temps.

APUNTS DE CALAIX

Altres aspectes més recents de l'evolució comercial a la ciutat crec més oportú abordar-los en un altre estudi. Aquesta reflexió rau en el fet que, a partir de la dècada dels setanta diversos factors comencen a renovar l'esperit botiguer cap a unes altres esferes. A tall d'exemple: la transformació del carrer de Santa Anna en una zona de vianants i els moderns valors estètics de disseny.

DISCRECIÓ

Van convidar-lo a pensar i digué que no volia donar molèsties, que ja pensaria a casa. (Pere Calders)

BIBLIOGRAFIA

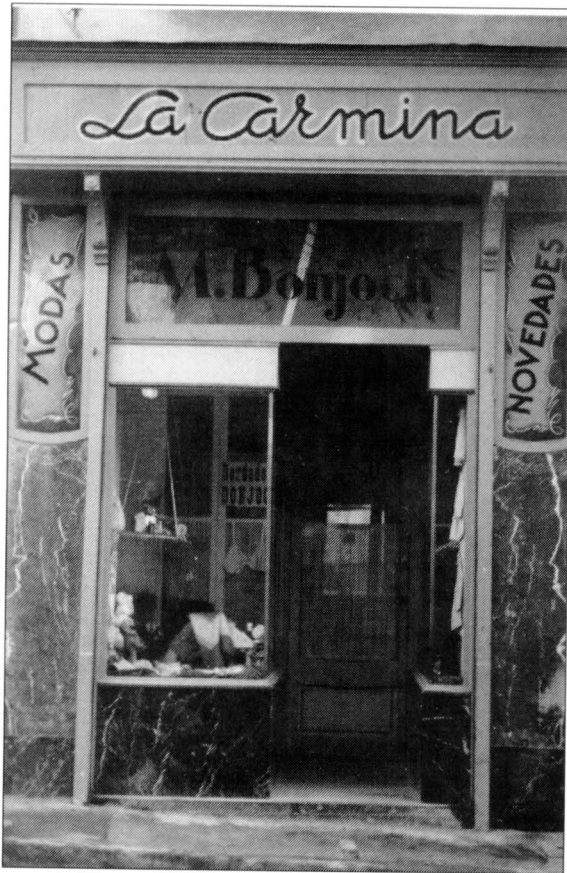
MULET, M. José: *Façanes de botigues de Palma*, Ajuntament de Palma, 1986.

CASTELLS, Ramon M.: *Botiguers, 1870-1940*, Col·legi d'arquitectes de Girona, 1988.

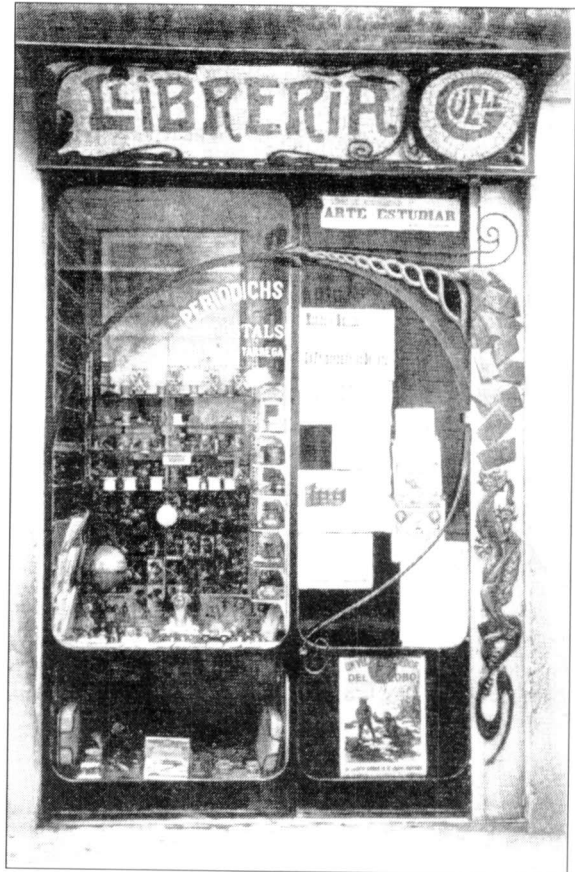
SEGARRA i MALLA, Josep M.: *Història de Tàrrrega amb els seus costums i tradicions*, Volums I i II, Museu Comarcal de Tàrrrega, 1984, 1987.

VIDEOGRAFIA

POMÉS, Leopoldo: *La ciutat vella de Barcelona*, Alter ego, 1991.

Carrer Major

Carrer Santa Anna

Carrer del Carme

Carrer Sant Pelegrí